

TÖRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden csütörtökön. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda: Lyceumi nyomda Kolozsvárt. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

Tartalom: Idősb Czégei Wass György naplója (III-ik közlemény). Erdélyi levelek. Gr. Dezsőffy Józsefhez. Kazinczytól. (III-ik közlemény.) Kossuth naplója 1837. (III-ik közl.) — Oklevelek: a) Pálffy Mária. — b) Gr. Bethlen Miklóstól. — Petőfi Sándor a magyar irodalomban (II-ik közlemény) Szinnyei Józseftől. — A zsigó levéltár kincsei: VII. Kazinczy, VIII. Döbrentei IX. Bersenyi Dániel, X. Gr. Széchenyi br. Wesselényi Miklósnéhoz. XI. Helmezy Patakihoz, XII. Farkas Sándor, XIII. Vörösmarty, XIV. Csengeri Antal levele. — Lónyai Anna Károlyi Boldizsárhoz. Tárca: Könyvészeti adatok Erdély irodalom történetéhez. Eötvös Lajostól. Egy rajta vesztett kém. K. Papp Miklóstól. Apróságok.

tító Német ellenségnek inkább kedveztek, mint sem édes Nemzetünknek, meg látjátok keserves jutalmát; hiában tusakodtok mégis az Isten népét fogságban tartani, ha Isten fel költött bennünket szabadulásokra, adjon lelketek számot az Isten ítélőszéke előtt érette, a mit kelletik engedetlenségetek miatt cselekednünk; melyeket mind megorvosolhattatok volna Istenes bölcsességgel. Várjátok ezen túl Isten segedelméből minden napi tudósításon, semmit el nem mulatván benne, valamit Kegyelmes Istenem reám biz. Ti Kolozsvári Urak pusztitjátok el naponként az országot, inkább kedvezvén lelketek, testetek, hazátok meg esküdt bételhetetlen kívánságú Német ellenségének, mint sem Isten tettésének, hazátok vas járómból való fel szabadulásának idejének, mely miatt nem sokára fegyver és tűz emészt meg benneteket és lakó helyeteket. Ezek után Isten harczoljon általunk ellenetek, mind addig míg az jó egyességre és hódolásra nem fordítjátok lelketeket, testeteket, várván minden órán Istentől kezünkbe adatott fegyverünköt.

IDŐSB CZEGEI WASS GYÖRGY NAPLÓJA.

I. Jan. 1704— 31. Oct. 1705.

1704.

(Folytatás.)

Kaszás Pál levelinek copijája:

Adjon Isten minden jót Kegyelme-
teknek!

Ugy hallom hogy azoknak feleségöket sanyargatjátok, kiknek Urak ide kin van Kegyelmes Urunk táborában, mingyárt el eresztessétek, ha nem, Isten engem úgy segíjen, minden jószágitokat tüzzel égettetem fel és az kőfalait is házatoknak földig le rontatom. Azt pedig jól cselekedtétek, hogy Szebenbe szálló leveletekben mindenekről tudósítottatok; itt leszek szomszédságtokban, meg foglak látogatni, ha Istenem meg segít. Ugy látom, országunkat hamis hitivel régen pusz-

Kegyelmes Urunk Rákóczi Ferencz ő Nagysága Erdélynek Német igája alól való felszabadulására Commendérozott Lovas és Gyalog Hadainak Fő Kapitánynya.

KASZÁS PÁL.

13. Febr. Itt helyünkben reá ütvén az innen Kolosvárról kiszökött Cruczok Felső Magyar Uttzára és Közép Uttzára az Hostátjiban öszve puskázván ugyan vélek, de ugyancsak fel praedálták őket, egy néhány lovakat és az Szeenci Uram Ménessét is el vivén és hajtván, reggel pedig 4 óra tájban az egész táboruk fel jött Szamosfalvához, és innét az miéink is ki menvén keményen meg ellen-

keztek, mely ellenkezésben az miéink közül Kerekes Szócs István és Talyigás György el-estek, egy Gombos nevű Rác is sebbe esett, egyik ugyan halálosan, s 11 óra tájban vissza nyomultak az három 'Sukra és Bonczidára,

14. Febr. Csendességben voltunk miattok.

15. 16. Febr. Hasonlóképpen, jóllehet sem fáért, sem egyébért ki nem küldettük miattok, mivel minden felől körülettünk strásajok vagyon.

17. Febr. Embereink érkezvén töllök Bonczidáról és Súkrúl, kik dolgokat, alkalmatosságokat és szándékokat referálták.

18. Febr. Monostor végiről fa venni menvén fel, kapták el a' Tincz Mihály fiát.

19. Febr. Az fizetett katonák, és hostátbéliék közzül majd mentek el éjszaka, éjfélkor, némelyik még feleségét és gyermekét is elvitte. Eodem vettem Méltóságos Generalis Commendans Rabbatin ó Excellentiája levelét, melynek Copiája ez:

Spectabili ac Magnifico Domino Domino Georgio Wass (pleno honoris titulo) Domino mihi Observando.

Claudiopoli.

Spectabilis ac Magnifice Domine!

Non potui celare animum meum aversum ex supposito, quod Dominatio Sua habuerit erroris partem cum praecedenti Commendante de Sentis, in culpabiliter intermissa et neglecta provisione necessariorum. Cum autem jam aliter informatus sim, sponsoriae etiam, et ad invitatorias Rebellium tam Torozkai quam Teleki longe alia testentur, imo fidelitatem et zelum pleno nimio demonstrant, omnem contrarietatem libens depono, inviolabilem amicitiam offero, meque obbligo, sedatis hisce turbulentis, quae quia seditiosae Deo et homini ingrata non diu amplius stare possunt, non solum in re Domini, praestitum servitium de meliori recommendando, exhibendo Inlyto Gubernio, sed ipsi etiam Augustissimo, ut debita piae mercedis recompensatione impensus labor non frustretur, si interea incurrat, ubi aliquid grati praestare potero, sum semper Dominationis Vestrae, quum zelum et fidelitatem intimare cogito, paratus servus

Cibinii 14-a Febr. 1704.

RABUTIN.

20. Febr. A bástyákat jártuk meg a Commendánssal.

21. Febr. Akarván Gombkötő Lőrinczet Crucz rabon ki váltani (leveleink el fogván, és Szebenbe akarván küldeni) ki nem adták.

22. Már bizonyos napoktól fogva tsendességben voltunk.

23. Febr. Éjtszaka 12 óra tájban nagy lármánk lön, vagy három zászló alya Krutz a két Szamos közt fel jöven várkapitány marháira, kik voltak a Lengyel Andrásné Asszonyom tsürös kertiben, kiket el is bajtottak Nro. 44, mig pedig azokat bocsátgatták, vagy 7 vagy 8 fel jött éppen a sorompóhoz, holott a Vigiliához közel lévén, a sántzban lévő strásák is észre vévén, öszve lövöldöztek s puskáztak, de az alatt el vagdalván a marhák köteleit, és azok-is vissza térvén, tsak hamar elmentek, és semmit egyebet sem cselekedtek.

24. Febr. Jött meg az a hir, hogy Csáki László Uram hét zászlóval érkezett volna Bontzidára, Rákótzai Uramtól el érkezvén; Torozkai István Uram velle levő Crucz hadakkal Enyed felé nyomult-le, hogy Orla Miklóssal meg egygyezzék, ki-is Tömösvár felől Hunyad vármegyén jött fel Cruczokkal, és Arnoldokkal, az mint mondják, vagy harmadfél ezereddel magával, a ki Vincz várát meg vette, Szász Sebesnek hostátyát és Péterfalvát elis égetette, Fejérvárnak majorjait hasonlóképpen, és most Fejérvárt obsideáltatja.

25. Febr. Küldöttem Bontzidára egy szegény papot, hogy a dolgoknak bizonyoson végire menjen, bizonyos hireket hozzon.

26. Febr. Érkezett meg Mojses Szebenből levelekkel, ki is hozta, hogy az Asszonyt öreg Telekiné Asszonyomot, Ifju Teleki Mihálynét, Vay Lászlóné Asszonyékkal bé vitték Szebenbe, és minden javait ladában lévő bonumait inventálták, és sequestrálták, és a Generalis szállása mellett egy boltba rakták bé el petsételvén; magát a nagy Asszonyt maga szállására bocsátgatták, iffiú Telnki Mihályné Asszonyomot és Vaj Lászlóné Asszonyt ketten egy házban árestálták.

(Folytatása követ.)

ERDÉLYI LEVELEK

Gr. Dezsőffy Józsefhez

1816.

(Folytatás.)

A kormányzék annak nézte a dolgot a mi volt, s kiküldé Gróf Kemény Farkast, hogy a panaszkodót és a bevádoltat egyeztetné öszve. De H. elméne a háztól hogy az egyezés meg ne történhessen, s így a per a királyi Tábla előtt elkezdődött.

W. két esztendei házi fogságra ítélte, a kormányzék által esztendeire, Bécs a házi fogságot Kufsteinivá változtatta-el, még pedig határozatlan ideig.

W. az erdőbe vette magát. E szerént személyes leírása széllyelhordoztatott helységről helysége az egész országban. — Végre magába szállott, s jelentést tétete a főkormányzéknel hogy magát által adja, csak az engedessék neki hogy szabadon mehessen Szebenbe, a kormányzéknek akkori helyére, s az megígértetett neki. W. ment.

Azonban midőn ezen útja alatt Dátoson hála, egy századja a Savonyi Dragonosoknak hajnal tájban körül veszi a házat, a bevádoltat elfogja, s vasan viszi M.-Vásárhelyre. Nehány hetekig tartóztatván itt, 1785. mártz. 13.d. elindítatik.

A Báróné Kolosvártt a Zöldfa fogadóban veve búcsút férjétől beteg kis leányával. A beteg gyermek 4 nap mulva meghala, a Báróné pedig ugyan akkor az előtt egy nappal egy fiat szüle, de a ki kevés hetek mulva megholt. Olvassd mi áll a történet emlékezetére a Zsibói temető-kápolna falán.

A kufsteini fogság Wesselényinek azt a főfájást szerzette, mellyben azután mindég kfnlódott. De ő ott sokat tanult, s hihető ott ismerkedett meg Montesquieu munkáival, mellyeket azolta a Bárónéval mind halálig olvasának. A Báróné ki vala vetkeztetve férje jószágainak birtokából, s annak kormányzása Wesselényi sógorának, B. B. Gynak adatott által. — A példás asszony nagy lélekkel türte szenvedéseit, s mindent elkövette hogy férje visszanyerhesse szabadságát, mely 1789. decz. 15-én neki meg is adatott.

Midőn keresztül jöve Bécsen, József visz-

szaadatá kancelláriája kolcsát, s egy szabad sereg felállításával tétete neki ajánlást.

Joszágát, fabrikájit, ménességét pusztulásban lelte. — Kiszállván szekeréből egyenesen istállójába ment, s örvende hogy Amico nevű lova, mint Ullyssesre az eb, ráismert, s Urát nyeritve idvezlé. W. kihozatá a lovat, s reá ült; s ámbár a lovon 5 esztendő oltanem volt nyereg, az még is minden iskolájit hiba nélkül csinálta, s szeretett Urát megbékélteté a sorssal.

W. kevés napok mulva azután hogy haza érkezett által küldé Gróf Hallerhez, hogy ha neheztelés nélkül fogadhatja, látogatására leszen. Megújult barátságok, s a Grófnak elhalásáig fel nem bontva tartott.

Midőn én Zsibón valék, W. sok vendége jelenlétében mondá e szót: Én érdemlettem a büntetést; mert más polgári csendében háborítottam meg. S a szó annál tiszteletesebbé tette előttem a nagy embert, mert nem azért vala mondva, hogy általa ragyogjon. — Nem érdemel e büntetést az is, a ki illy tettekre ingerel más?

Wesselényinek sok hasznát lehetett volna venni. Midőn 1791. a mostani Gubernium beiktatott e méltóságába, fegyveres nemesség seregleg öszve minden megyékből és székekből s ezeknek Wesselényi tétetett vezérekké. A sereg egy napi gyakorlat után csudákat tett, s kimutatta, mit tehet ez a széptűzű nemzet az illy lelkű Vezér alatt.

Az 1791. Kócsi János alatt felállott Erdélyi magyar Játszó Társaság sokat keresett volt, de a Játszók gondolatlan költések miatt annyira jutott, hogy senki sem ígérhetett nekik egyebet mint elosztatást. Wesselényi pártjokra költ, s az 1794. Dieta 55. Ülésében ezt az előterjesztést tevé:....

Ezen előadás után a Rendek kiküldék F. F. F. Urat Assessorát a Királyi Táblának, hogy készítene plánumot; s mikor az megvala a teljesítést B. W. M. Gr. Bethlen Farkas és F. F. urakra bizták.

A dolog nem mehete a mint illet; mert a Társaságnak nem vala elég pénze, nem vala hitele. Kócsitól tehát elvétetett a kormány, s által tétetett Gr. T. Lajos Rendek Elölülőjére s Wesselényire. Így méne a színigazgatása, s végre az annyira eladósodott,

hogy már ruházatjait s decoratiojait is el akarák a hitelezők foglalni. T. lemondta a felvigyázásról.

Wesselényi látá, hogy áldozat nélkül a dolog elsüllyed, s legelsőben 5000 frtot lefizet a hitelezőknek, azután a Társaságnak új alkotmányt ad, a Játszókat maga szegődteti be, s azt hagyja, hogy télen által Kolozsvárott, nyárban Szegeden és Debreczenben játszanak. Még úgy is sok bajjal kelle megvívnia. Voltak a kik a Társaság tagjait öszve akarták veszteni egymással hogy az elenyésszen s idegenek léphessenek be. De Wesselényi eloszlata a ködöket, s 20,000 frt áldozatot tévén érte, annak örök Statora lett.

Igy vitte ez a nagy ember a színek nem csak költséges, hanem alkalmatlan igazgatását is. De végre a Társaság rajt ereszte, s egyik fele Ernyi Miklósnak vezérlése alatt Szegeden és Debreczenben telepedett meg, s azt Wesselényi Pest vármegyének otalma alá ajánlá; a másik fele tovább is télben Kolozsvárott, nyárban Debreczenben játszott s most is játszik, noha most, a mit Wesselényinek haláláig nem mertek, idegen játszókat által gyengítve.

Wesselényi azon megyének a melyben Zsibó fekszik, és a melynek követségét 1794. Dietán viselte, 1806. Juliusban Adminisztrátorává neveztetett-ki. Kevéssel azelőtt annak Főispánjával a Gyűlésen öszvekapott volt; a dolog panaszra ment, s Wesselényi mivel az ő felén vala az igazság, győze. — Még e történetek előtt 7 esztendősi fiát elvivé egy gyűlésbe, s a kis fiú, minkeelőtte a Főispán hejött és így a gyűlésnek elkezdése előtt, kérte a Rendeket, hogy ezek őtet, mint egy 2-dik Papiruszt, magok közt szenvedjék meg. E kedves gyermek nevelése volt most minden gyönyörűsége, magával vitte el mindenhova, s a gyermeknek bizonyos alkalomkor meg kelle köszönteni a Gubernatort. — Oh az én barátom nem csak ezt tevé! Képzeld, 14 esztendősi korában egy maga által készített prédikációt elmonda a Zsibói templomban. Anyja jelen volt s ugy sirt: de az öreg Pap sirt megszűnés nélkül; emberei pedig a templom előtt öszve meg öszve csókolák. ő Nagyságát a Méltóságos Tisztelendő Urfit.

(Folyt. köv.)

KOSSUTH LAJOS NAPLÓJA márczius 6-tól 12-ig 1837.

Közi: Jakab Elek.

III.

Napló, márcz. 1837. Kuthy Lajos, és Lukács Lajos juratusok meglátogattak, s véleményemet kérdeve, elé adták, hogy az ügyvédi, Censura tőlök megtagadtatott. Kuthy Lajosnak okul azt adá a Personalis (Somsich Pongrácz) hogy Decretumot kapott, mind azokat kik a pozsoni ifjak Casinójában részt vettek, ügyvédi Censurára nem eresztieni. Tévedésből ugyan már néhányan aligha át nem csusztak, de a Diplomájokat ezek sem fogják ki kapni; azonban javasolta, folyamodjék ő felségéhez, folyamodását maga is secundálni fogja, s bizonyos sikerről nyujt reménységet. — Lukács azonban hiában emlegette, hogy ő a Casinonak tagja sem volt, — vele szóba sem ákart állani a Personalis, mihelyt nevét megtudta. Ez a Lukács az, a ki a szegény Lovasyak perében, letett hite szerént igazságot vallott arról, hogy Gombos kir. Fiscalis által miként keritgettetik jó tanunak. Borzasztó dolog! ő vallani tartozott, mert eskető parancs mellett hallgattatott ki; most azért üldözik, hogy hamisan nem esküdött, hogy az igazságot el nem titkolta.

Általában a Kormány irányzata világos; el akarja minden utakon nyomni az ifjuságban mutatkozó törvényes haladási szellemet, s most ily borzasztó utat is használ, hogy a kik egész ifjuságokat az ügyvédi pályára készültetve töltötték el, céljuktól elzárattassanak; s ugy szólván élelmöktől megfosztassanak. — Félek, nagyon félek, sok szegény ifjakra nagy hatással lesz a rettetetésnek ezen új neme.

Kérdék tőlem, mit tanácsolok? folyamodjanak-e vagy nem? e dologban sokat hataroz az individualitás, sokat a körülmények; lehetnek, kiknek egész életök boldogsága tönkre van téve, ha el nem érhetik azt, hogy ügyvéddé legyenek, s talán hozzá tartozandóknak boldogsága is. Ily tekinteteket a polgáriság érzetének feláldozni heroizmus, — a heroizmus pedig olyan valami, a mit kiki csak önkebléből merithet, mások tanácsából nem. — Én tehát heroizmust soha sem fogok senkinek

tanácsolni, csak azért sem, mert a rossz kimenetel minden következményei, s egy tán nem is innen eredő egész életi elégedetlenség szemrehányásai a tanács adóra hárulhatnak, — s jó embernek igen fáj vádoltatni, hogy egy ember szerencsétlenségének oka volt. — Én tehát nem mondám, hogy ne folyamodjanak annyi- val kevésbé, mert nem hiszem, hogy e két ifjunak oly lépése, miszerint kegyelemtől kéri azt, mit törvény s igazság szerint tőle megvonni nem lehetne, a nemzet jogát, kivált ha a törvényhatóságok megteszik a mivel tartoznak; nem igen sértheti. Csak annyit mondték tehát, hogy én az én individualitásom szerint éhen vesznék bár, soha sem koldulnám a kegyelemtől azt, a mihez jogom van. — De senkinek sem veszem rossz neven, ha teszi.

Véleményem szerint a dolog itt is a megyék törvényszeres pártfogására szorult. — Folyamodni kellene a megyéhez s a megyének kettőt volna tenni kötelessége: 1.) Felírni a sérelem orvoslásáért, mit annyi- val alaposabban tehet, mert Diaeta alá a Censura nem egyes személyek üldözése céljából, hanem azon oknál fogva, hogy a Diaetán törvénykezési gyakorlatot az ifjak magoknak nem szerezhetnek, általánosan fel volt függesztve, — és az ország az ellen nyomba representált. 2-or. Az ügyvédi Censura törvény szerint nem monopoliuma a királyi Táblának, minden bíróság teheti azt saját körére, — még a mi emlékezetünkre is adattak ügyvédi Censurák a kerületi táblák, sőt a Vármegyék előtt is. Ujabb időkben ugyan ez kimaradt a divatból, de csak azon oknál fogva, mivel a ki magát elhatározza az ügyvédi vizsgálatot kiállani, öröme- stebb tett a Királyi tábla előtt, mert ennek Diplomája felhatalmazza őt az egész országban ügyvé- dileg munkálni, mit kerületi táblák vagy Vármegyék csak saját keblökre tehetnek. — A dolog e helyzetében tehát a Vármegyéknek határozást kellene hozni, hogy ha valaki magát a megyebéli törvényszékhez ügyvédi vizsgálat végett jelenti, vizsgáltassék meg észlegi és gyakorlati törvény tudása, s ha alkalmasnak ítélik, eskettessék fel ügyvédnek, azon megye kebelére szorítva hatóságát, — s néki ily értelemben a megye hiteles pecsétje alatt Diploma is adassék. — Ezt a megyék törvé-

nyesen tehetik, s mivel tehetik, tenni kötelességök, mert ők a polgári jussok védjei.

A Szegény ifjak ügyébeni bíraskodásáról a Királyi Táblának, ismét némi hiteles adatokat hallottam, az csak ugyan áll, hogy halálra senki sem szavazott, az is áll, hogy hárman tökéletes feloldozás mellett voltak: Földváry, Császárszár és Zsombori. — Báró Vay Miklós, és Plathy Gáspár nem voltak az Ítélethez hasonlóan betegség miatt. — Császárról gyönyörű dolgokat hallunk, pedig hitelesen hallunk.

Martius 9. A Septemviratus is kimondá ítéletét az ifjak dolgában mártius 7-én. Lovassy Ferencz nyomban szabadságba tétetett. Szegény ifju! képén nyomát viseli a 10 hónapos elzárásnak isten szabad egétől. Öröme nem lehet nem csonka, — s mi magunk is csak szorult kebellet fogadtuk; mert szegény Laczi sorsa mélyen megrázott mindnyájunkat. — Boldog isten! mi a Curiának ezen ítélete egyé- b, mint a vélemény, hit, gondolkodás szabadsága elleni háborúnak manifestuma!!!

Lovassy az atya folyamodni akar a fejedelemhez, s tollamra bizta úgy tenni fel a folyamodást, hogy kérése követelésnek ne látszassék, de bűn elismerés se legyen, mint hogy fia az ítélet szerint is ártatlan, s ne alacsonulyon le kegyelemérti könyörgésre. Ítélték jónak barátai, hogy a Cancellaria tagjainak egy kis Informatiot készítsen (ezt Ágoston tette fel) — s folyamodjék közbeve- tésért az özvegy császárnéhoz, s Károly Lajos és Ferencz Károly fő hercegekhez is. (Ezt Benyovszky tette fel.) Kis Lajos udvari Agenshez utasítottuk Lovassyt.

Kérdést tévén Beöthy Directornál, ha fiát meg látogathatja-é, ez azt felelte, hogy ellé- vén ítélve, Status foglyokkali bánásmód alá esik, — legfelsőbb engedelem nélkül hozzá senki nem mehet. — Át ment tehát Lovassy István Budára a nádorhoz folyamodandó vé- gett, egyszersmind a Fejedelemhez kére- lemre pártfogását kérendő. — A nádor gyen- gélkedő egészségben levén, s különben is szü- letése napját innepelvén, Audientiát az nap senkinek nem adott. Stoffer titoknok azonban másnapra biztatá, addig is kérését bejelentendő.

Ma tehát mielőtt a nádorhoz ismét át menne, Beöthy őt magához hívatta, s tudtára adá, miként ő hercegségétől — kérését meg-

előző kegyelemmel — fiának látogatására megjött az engedelem. Lovassy az alkalmat használva kérte a Directort, lenne ő is pártfogója a Fejedelelemnél, meg ígérte, de ki nyilatkozta előre, hogy ha Laczi maga nem folya-
modik, úgy kár is Bécsbe fáradnia. Az atya e feletti aggodalmában megkérte Ágostont, tenne fel folyamodást, melynek aláírását remélni lehetne Laczitól; e folyamodást velem közölték; igaz, nem kegyelemérti le alacsonulás, nem bűn elismerés, de még is folyamodás. Igen sokan s igen rég óta beszélnek Lovassynak, hogy eddigi lépéseivel inkább ártott, mint használt!! s hogy ő csak mások ingerléseinek volt játék eszköze. — Nyomorult cselszövény! Az isten tudja legjobban, volt-e neki a polgári kötelességek teljesítésében ingerlésre szüksége, s én, kinek tanácsával élt főképpen, tudom legjobban, ha tollammal nem mérsékeltem-é inkább az indulatokat, melyeknek kitörésein ohajtá felszólamlásait építeni. — Azonban én előre látom ugyan, hogy bécsi utja most legalább sikertelen lesz, most még erős kikelések történnek a megyék' gyűlésein, s „Nichts abtrotzen lassen“ a kormány maximája, — idővel pedig folyamodás nélkül is ki vívta volna maga a dolog az enyhülést. Hiszen még Polignára nézve is megengesztelték kurta hat évek a bosszuállás indulatát, — de bár így vagyok meggyőződve, még sem lehetett elleneznem semmit, miben a szerencsétlen atya balsorsának enyhítését kereste; nem lehetett ellenzenem részint, mert úgy is sokat emlegetik neki az ingerlőket, s ezzel alkalmasint engem értenek főképpen, mert tudják, hogy senki melegebb részt nem vőn sorsában; részint, mert heroismus kívántatnék a bíróság önkényét hallgatva szenvedni, s csak a nemzettől várni orvoslást, heroismust pedig senkire se disputálhatunk, azt kiki önkeblében keresse; részint végre, mert nem akarám magamot kitenni azon szemrehányásnak, hogy ha én nem ellenzem, folya-
modik, s ha folya-
modik, ki tudja nem kap-e egy vigasztaló sugárt felülről. Ezen okok vezérlének, hogy az atyának, a mit ő mint atya tenni akart, semmit sem ellenzettem, sőt midőn előttem kinyilatkoztatá, miképpen Laczit is szándékozik reábirni, hogy folya-
modjék, erre sem szóltam egyebet mint azt, hogy ezt Lacziról

fel nem teszem, s az ő helyzetében én nem tenném, inkább elvesznék.

Az aggodó atya ezen intést el nem értette, bement Laczihoz, s őt reá birta, hogy az Ágoston javasolta folyamodást írnia alá — s minden vára-
kozásom, minden reményem ellenére alá írta. Midőn ezt meg hallottam, lehetetlen volt mély meg illetődésbe nem merülnöm, megcsalatkoztam hiedelmemben, veszélyeztetni láttam az elvet, egy roppant diadalt készítve az önkényes terrorismusnak; egy oly diadalt, mely őket erősíteni fogja, hogy a retteg-
tetés ösvényén meg maradjanak, mert hiszen ha még e makacs ifjut is meg hajthatták, azt hiszik, mindenkit meghajthatnak, s próbálni fogják a legerős-
beken. — Nem szóltam Lovassynak, de mély hallgatással távoztam el társaságából. Később öszve jött Wesselényivel. Ez meg nem elégedett a rossz-
lás néma jeleivel, hanem szigoron kifejté a rosszat, mit e lépéssel tettenek. — Lovassyt ez, de még inkább az én elnémulásom keser-
vesen meg illeté, — nehezebben tűré azt, mit elhidegülésünknek nevezett, mindennél, a mit eddig önkény és erőszak vállaira halmoztak. A dolog megtörtént, Lovassy Laczi folya-
modása a Causarum Director kezében volt, meg nem törté-
ntté tenni többé nem lehetett. — Durva kegyetlenség volt volna, hogy a szenvedő atyának fájdalmát még barátai is nevel-
jék; én tehát legyőztem érzelmeimet, s barátilag adtam utasítást utjára.

(Folyt. köv.)

OKLEVELEK.

(Pálffy Mária levele özv. Kornizs Boldizsár-
néhoz 1613.)

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek mint bizott asszonyomnak, Istentől kívánok Kegyelmednek egészséget és minden jó szerencsét nagy boldogul megadatni etc.

Az Kegyelmed levelét megadáék énnekem, kinek minden continentiait meg is értettem, az mi az Kegyelmetek provisiojának az dolgát mi illeti, még ez ideig semmi módunk nem volt azoknak az dolgoknak sollicitálásában, sem magamnak sem Pálffy István fiamnak, mint-hogy az pestis is igen regnált mind Bécsben és mind Ujhely környül, kik miatt Herczeg

Urunkhoz senki sem mehetett az maga dolgát elvégezni, az mint pedig Kegyelmed írja azt is, hogy ez az Kegyelmed provisiojának solicitálásának dolga legyen haladékbán, az míg Isten Kegyelmednek jobb hirt ad hallani Erdély felől, és Kegyelmed azután ha megtalál levele által, kész vagyok mind fijammal egyetemben az Kegyelmed dolgát solicitálnom. Mastan mi itt Istennek Kegyelmeességéből mindnyájan nagy jó egészségben vagyunk, mely jó egészséget Kegyelmed felől is ömest akarok hallani, asszonyomnak az Kegyelmed szerelmes anyjának én szómmal Kegyelmed mondja szolgálatomat mint bizott asszonyomnak, Madli leányom és az Evitke Kegyelmeteknek szolgálatokat ajánlják mint bizott asszonyoknak. Ezzel az Ur Isten éltesse Kegyelmeteket minden javaival. Datum in Arce Nostra Wereskő 30 die Octobris Anno Domini 1613.

Kegyelmednek szeretettel szolgál

MARIA PÁLFFY

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

Kivül: Az Nemzetes és Nagyságos Kereszthuri Kata asszonyomnak, az Tekintetes és Nagyságos Kornis Boldizsár Uram meghagyott özvegyének, énnekem mindenkor bizott asszonyomnak adassék ez levél tulajdon kezében.

Kassára.

(Gr. Bethlen Miklós mentegető levele az ország rendeihez, hogy miért nem mehet a gyűlésre.)

Nemes ország, Engem felnevelt édes hazám!

Hogyha Nagyságtok, Kegyelmetek előtt ezt a mit akarok későn láttatom cselekedni, oka kettő volt.

Egyik az: Hogy eztet a Nagy Rendeknél kellett először elkövetnem, a mint hogy meg is lött külső becsületes Fő és belső Egyházi Rendek által.

Második: Az égnéhány napi egészségtelenségem, de úgy hiszem most is az ő idejébe csik, kérem alázatosan Nagyságtoknak Kegyelmeteknek égy kis atyai patientiáját, nem lészek hosszas.

Tudja mindnyájan Nagyságtok Kegyelmetek, micsoda szent innépek legyenek előtt-

tünk és hogy ki ki az ő husvétii bárányával készül az Isten oltárához áldozni, Christus Urunk pedig amaz Isten báránya azt mondja:

Ha te ajándékot vagy áldozatot akarsz az Istennek adni, és eszedbe jut, hogy az te felebarátodnak valami nehézsége vagyon te ellened, hadd el az oltárnál az te áldozatodat, s menj el, békéljél meg a te felebarátoddal, és azután áldozd meg a te áldozatodat.

Mínthogy azért hallok s látom sokaknak én réám való nehézségét (noha bizony lelkem ismérleti nem vádol, hogy senkinek is, annál inkább édes hazámnak véteni igyekeztem volna) azért ez szerént az Isten parancsolatja szerént, kérek mindenektől bocsánatot, ha mit vétettem vagy véteni láttattam. Et vicissim én 's mindennek bocsánatot és békességet ajánlok tiszta lélekkel, az Isten pedig mindnyájunknak kegyelmezzen meg. Ez eddig theologicce vagy lelkiképpen.

Továbbá pedig politicce vagy világ szerént. Emlékeztetem én Nagyságtokat Kegyelmeteket alázatosan az unióra. És kérem édes hazánknek szép törvényeire, szabadságaira, hogy Nagyságtok Kegyelmetek ezt a tüzet, mely ezt az hazát emészti, csendesítse meg atyai kegyességével és bölcsességével, mert én csak gondolásától is irtózom annak az Isten ítéletének, a melyet ebből várok; melynek hogy én részemről oka nem vagyok, légyen annak bizonyosága Isten és az én lelkem, és ez az alázatos Nagyságtokhoz Kegyelmetekhez tett mostani beszédem, melyet pro testimonio ad posteritatem Kegyelmeteknek Itélő Mester Uraim írásba is beadok.

Isten Nagyságtokat Kegyelmeteket vigye sok örvendetes Husvétokra lelki testi örömbe és békességbe. Amen.

Kolosvár 4-ta Aprilis Anno 1697.

A Nemes országnak alázatos és igaz fia, és kinek kinek in particulari Kegyelmetek közzül respective köteles szolgája, atyjafia, barátja.

GRÓFF BETHLEN MIKLÓS m. p.

(P. H.)

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

PETÖFI SÁNDOR

a magyar irodalomban.

Közli: Szinyei József.

(Folytatás.)

1844.

Kisebb költemények.

- Honfidal (Honderü jul. 3. 5. sz. — V. I. — Ö. K. 156. — Ö. K. I. 215. — Orsz. Nagy K. Napt. 1861. 159. — Dk. 49.)
- Elmondanám... (V. I. — Ö. K. 157. — Ö. K. I. 217. — Dk. 51.)
- Tél végén. (V. I. — Ö. K. 158. — Ö. K. I. 218. — Dk. 40.)
- A dal. (V. I. — Ö. K. 159. — Ö. K. I. 219. — Dk. 52.)
- Fűty (V. I. — Ö. K. 159. — Ö. K. I. 219. — D. K. 52.)
- Végszó ***-hoz. (Életk. 1844. I. 372. — V. I. — Ö. K. 160. — Ö. K. I. 220. — Dk. 53.)
- A nemes. (V. I. — Ö. K. 161. — Ö. K. I. 223. — Dk. 56.)
- Halvány katona. (P. Divatl. okt. 20. 16. sz. — V. I. — Ö. K. 162. — Ö. K. I. 224. — Dk. 56.)
- Szomjas ember tünődése. (Életk. 1844. I. 460. — V. I. — Ö. K. 163. — Ö. K. I. 225. — Dk. 55.)
- Eger mellett. (V. I. — Ö. K. 164. — Ö. K. I. 227. — Dk. 60.)
- Egri hangok. (Életk. aug. 21. 8. sz. — V. I. — Ö. K. 165. — Ö. K. I. 228. — Dk. 61.)
- Javulási szándék. (Pesti Divatlap aug. 6. sz. — V. I. — Ö. K. 167. — Ö. K. I. 231. — Dk. 63.)
- Betegségemben. (V. I. — Ö. K. 168. — Ö. K. I. 233. — Dk. 59.)
- Fürdik a holdvilág az ég tengerében... (P. Divatl. aug. 8. sz. — V. I. — Ö. K. 170. — Ö. K. I. 235. — Dk. 57.)
- A csaplárné a betyárt szerette... (V. I. — Ö. K. 170. — Ö. K. I. 236. — Dk. 62.)
- Megy a juhász számaron... (P. Divatl. aug. 7. sz. — V. I. — Ö. K. 171. — Ö. K. I. 237. — Dk. 68.)
- Vándorélet. Barabás rajzához. (Aradi Vészlapok, 1844. 46. — V. I. — Ö. K. 172. — Ö. K. I. 238. — Dk. 64.)
- Szerelem és pipadal. (Aradi Vészlapok 1844. 404. 1. „Dal a szivarról“ czímmel. — V. I. — Ö. K. 174. — Ö. K. I. 241. — Dk. 72.)
- Füstbe ment terv (Aradi Vészl. „Műterv“ czímmel, 1844. 390. — V. I. — Ö. K. 175. — Ö. K. I. 242. — Dk. 66.)
- Egy estém otthon. (Regélő máj. 29. 40. kr. — V. I. — Ö. K. 176. — Ö. K. I. 243. — Dk. 66.)
- Ebéd után. (V. I. — Ö. K. 178. — Ö. K. I. 246. — Dk. 104.)
- Magány. (V. I. — Ö. K. 179. — Ö. K. I. 248. — Dk. 58.)
- Zsuzsikához. (P. Divatl. okt. 20. 16. sz. — V. I. — Ö. K. 180. — Ö. K. I. 249. — Dk. 67.)
- Éjjel. (V. I. — Ö. K. 181. — Ö. K. I. 250. — Dk. 71.)
- Ivás közben. (Regélő apr. 21. 32. sz. — V. I. — Ö. K. 181. — Ö. K. I. 151. — Dk. 70.)
- Vizen. (V. I. — Ö. K. 184. — Ö. K. I. 259. — Dk. 76.)
- Álmodom-e? (V. I. — Ö. K. 184. — Ö. K. I. 255. — Dk. 72.)
- Boldogtalan voltam... (V. I. — Ö. K. 185. — Ö. K. I. 256. — Dk. 74.)
- Gyöngé vagyok... (V. I. — Ö. K. 186. — Ö. K. I. 256. — Dk. 75.)
- Mi foly ott a mezőn? (Aradi Vészlapok 1844. 294. — V. I. — Ö. K. 186. — Ö. K. I. 258. — Dk. 73.)
- Mi nagyobb a nagy Szent-Gellért-hegynél? (V. I. — Ö. K. 187. — Ö. K. I. 259. — Dk. 73.)
- Elvennélek én, csak adnának... (V. I. — Ö. K. 188. — Ö. K. I. 260. — Dk. 74.)
- Pusztán születtem... (V. I. — Ö. K. 188. — Ö. K. I. 261. — Dk. 75.)
- Nem nézek én, ... (V. I. — Ö. K. 189. — Ö. K. I. 262. — Dk. 76.)
- A faluban utcazahosszat... (V. I. — Ö. K. 189. — Ö. K. I. 263. — Dk. 81.)
- Nem ver meg engem az isten, ... (V. I. — Ö. K. 190. — Ö. K. I. 264. — Dk. 79.)
- Kerényi Frigyeshez. (P. Divatl. jul. 1844. 2. sz. — V. I. — Ö. K. 191. — Ö. K. I. 265. — Dk. 77.)
- Sírom. (V. I. — Ö. K. 193. — Ö. K. I. 268. — Dk. 85.)
- Poharamhoz. (P. Divatl. aug. 8. sz. — V. I. — Ö. K. 194. — Ö. K. I. 269. — Dk. 82.)
- Színbirálat. (V. I. — Ö. K. 194. — Ö. K. I. 269. — Dk. 81.)
- Deák pályám. (V. I. — Ö. K. 195. — Ö. K. I. 270. — Dk. 82.)
- Gazdálkodási nézeteim. (Életk. okt. 19. 15. sz. — V. I. — Ö. K. 196. — Ö. K. I. 272. — Dk. 83.)
- Vizet iszom. (V. I. — Ö. K. 197. — Ö. K. I. 274. — Dk. 85.)
- István öcsémhez. (V. I. — Ö. K. 198. — Ö. K. I. 276. — Dk. 87.)
- Carmen lugubre. (V. I. — Ö. K. 200. — Ö. K. I. 278. — Dk. 86.)
- Hattyudalféle. (Életk. jul. 10. 2. sz. — V. I. — Ö. K. 201. — Ö. K. I. 279. — Dk. 89.)
- Árvalányhaj a süvegem bokrétája... (V. I. — Ö. K. 202. — Ö. K. I. 281. — Dk. 84.)
- Az én torkom álló malom... (Életk. nov. 6. 19. sz. — V. I. — Ö. K. 203. — Ö. K. I. 282. — Dk. 88.)
- Hírös város az aafödön Kecskemét... (V. I. — Ö. K. 203. — Ö. K. I. 283. — Dk. 90.)

- Te szívemnek szép gyönyörúsége... (V. I. — Ö. K. 204. — Ö. K. I. 284. — Dk. 91.)
- De már nem tudom mit csináljak... (P. Divatl. szept. 13. sz. — V. I. — Ö. K. 205. — Ö. K. I. 285. — Dk. 91.)
- Mondom ne ingerkedjetelek velem... (V. I. — Ö. K. 205. — Ö. K. I. 286. — Dk. 92.)
- Meredek a pinczegádor... (V. I. — Ö. K. 266. — Ö. K. I. 287. — Dk. 92.)
- Hejh Büngözsdi Bandi... (V. I. — Ö. K. 207. — Ö. K. I. 288. — Dk. 94.)
- Kis menyecske, szép kis menyecske... (V. I. — Ö. K. 207. — Ö. K. I. 289. — Dk. 94.)
- Ezrivel terem a fán a meggy... (P. Divatl. szept. 11. sz. — V. I. — Ö. K. 208. — Ö. K. I. 290. — Dk. 93.)
- Ez a világ a milyen nagy... (Életk. nov. 6. 19. sz. — V. I. — Ö. K. 209. — Ö. K. I. 293. — Dk. 72.)
- Katona barátomhoz. (V. I. — Ö. K. 210. — Ö. K. I. 294. — Dk. 95.)
- Bucsú a színészettől. (P. Divatl. szept. 10. sz. — V. I. — Ö. K. 211. — Ö. K. I. 297. — Dk. 96.)
- Kedves vendégek. (P. Divatl. jul. 3. sz. — V. I. — Ö. K. 212. — Ö. K. I. 198. — Dk. 101.)
- A holdog pestiek. (P. Divatl. jul. 4. sz. — V. I. — Ö. K. 214. — Ö. K. I. 298. — Dk. 100.)
- Első szerelmem. (V. I. — Ö. K. 215. — Ö. K. I. 300. — Dk. 102.)
- Ambrus gazda. (P. Divatl. okt. 6. 14. sz. — V. I. — Ö. K. 216. — Ö. K. I. 304. — Dk. 105.)
- Az alföld. (Hondevü okt. 11. sz. — V. I. — Ö. K. 218. — Ö. K. I. 306. — Dk. 98.)
- Szobámban. (Életk. decz. 28. 26. sz. — V. II. 3. — Ö. K. 220. — Ö. K. I. 309. — Dk. 108.)
- Est. (P. Divatl. 1845. máj. 29. 9. sz. — V. II. 8. — Ö. K. 222. — Ö. K. I. 310. — Dk. 113.)
- Egy telem Debreczenben. (Életk. 1845. márcz. 29. 13. sz. — V. II. 11. — Ö. K. 223. — Ö. K. I. — 311. — Dk. 109.)
- A csavargó. (P. Divatl. 1845. márcz. 20. 25. sz. — V. II. 13. — Ö. K. 225. — Ö. K. I. 313. — Dk. 110.)
- A régi jó Gvadányi. (P. Divatl. 1845. máj. 8. 6. sz. — V. II. 15. — Ö. K. 226. — Ö. K. I. 315. — Dk. 117.)
- Az utanzókhöz. (V. II. 17. — Ö. K. 227. — Ö. K. I. 317. — Dk. 103.)
- Élet, halál. (P. Divatl. 1845. jun. 26. 13. sz. — V. II. 18. — Ö. K. 228. — Ö. K. I. 318. — Dk. 116.)
- Egressy Gáborhoz. (P. Divatl. szept. 12. sz. — V. II. 21. — Ö. K. 228. — Ö. K. I. 318. — Dk. 111.)
- Tompa Mihályhoz. (Életk. szept. 11. sz. — V. II. 24. — Ö. K. 230. — Ö. K. I. 321. — Dk. 115.)
- Éjszakáim. (P. Divatl. 1845. jan. 1. 1. sz. — V. II. 27. — Ö. K. 232. — Ö. K. I. 324. — Dk. 120.)
- Furfangos borívó. (P. Divatl. 1845. jun. 26. 13. sz. — V. II. 29. — Ö. K. 233. — Ö. K. I. 325. — Dk. 121.)
- Takarékosság. (P. Divatl. 1845. jun. 26. 13. sz. — V. II. 29. — Ö. K. 233. — Ö. K. I. 325. — Dk. 121.)
- Pinty urfi. (P. Divatl. 1845. jun. 5. 10. sz. — V. II. 32. — Ö. K. 234. — Ö. K. I. 327. — Dk. 114.)
- Szemfájásomkor. (P. Divatl. 1845. jun. 26. 13. sz. — V. II. 35. — Ö. K. 236. — Ö. K. I. 330. — Dk. 118.)
- A naphoz. (P. Divatl. 1845. jun. 19. 12. sz. — V. II. 36. — Ö. K. 236. — Ö. K. I. 330. — Dk. 121.)
- Ha. (V. II. 38. — Ö. K. 238. — Ö. K. I. 332. — Dk. 122.)
- A nap házaselete. (P. Divatl. nov. 17. 20. sz. — V. II. 40. — Ö. K. 239. — Ö. K. I. 333. — Dk. 122.)
- Szerelmem vándorai. (V. II. 42. — Ö. K. 240. — Ö. K. I. 335. — Dk. 125.)
- Halálom. (P. Divatl. 1845. jun. 26. 13. sz. — V. II. 43. — Ö. K. 240. — Ö. K. I. 336. — Dk. 126.)
- Mi lelt? (V. II. 44. — Ö. K. 241. — Ö. K. I. 336. — Dk. 125.)
- Dáridó után. (V. II. 46. — Ö. K. 242. — Ö. K. I. 339. — Dk. 126.)
- Igyunk! (P. Divatl. 1845. jun. 12. 11. sz. — V. II. 47. — Ö. K. 242. — Ö. K. I. 338. — Dk. 118.)
- Verseim. (P. Divatl. 1845. jun. 26. 13. sz. — V. II. 49. — Ö. K. 243. — Ö. K. I. 340. — Dk. 126.)
- Hozzá. (P. Divatl. decz. 1. 22. sz. — V. II. 50. — Ö. K. 244. — Ö. K. I. 341. — Dk. 119.)
- Sovány ősz. (V. II. 52. — Ö. K. 245. — Ö. K. I. 342. — Dk. 107.)
- Csokonai. (P. Divatl. decz. 15. 24. sz. — V. II. 55. — Ö. K. 246. — Ö. K. I. 344. — Dk. 123.)
- Volnék bár... (P. Divatl. decz. 8. 23. sz. — V. II. 58. — Ö. K. 248. — Ö. K. I. 346. — Dk. 128.)
- Szívem te árva rabmadár!... (V. II. 60. — Ö. K. 249. — Ö. K. I. 348. — Dk. 136.)
- Az én szerelmem... (P. Divatl. decz. 8. 23. sz. — V. II. 61. — Ö. K. 249. — Ö. K. I. 348. — Dk. 131.)
- Szemek, mindenható szemek! (P. Divatl. 1845. jan. 9. 3. sz. — V. II. 62. — Ö. K. 250. — Ö. K. I. 349. — Dk. 130.)
- Szerelmem zúgó tenger... (V. II. 63. — Ö. K. 250. — Ö. K. I. 350. — Dk. 130.)
- Élet, halál: nekem már mindegy... (V. II. 64. — Ö. K. 251. — Ö. K. I. 351. — Dk. 131.)
- A borhoz. (V. II. 66. — Ö. K. 252. — Ö. K. I. 352. — Dk. 127.)
- A külföld magyarjaihoz. (V. II. 68. — Ö. K. 253. — Ö. K. I. 354. — Dk. 135.)
- Mért nem születtem ezer év előtt? (P. Divatl. 1845. jan. 5. 2. sz. — V. II. 70. — Ö. K. 254. — Ö. K. I. 355. — Dk. 144.)
- A leánykákhoz. (P. Divatl. okt. 27. 17. sz. — V. II. 72. — Ö. K. 255. — Ö. K. I. 357. — Dk. 134.)
- Szülőimhez. (P. Divatl. 1845. ápr. 10. 2. sz. — V. II. 75. — Ö. K. 257. — Ö. K. I. 359. — Dk. 129. — Anyák Hetilapja 1861. 20. sz.)
- (Folytatása következik.)

A B. WESSELÉNYI CSALÁD
zsibói levéltárának irodalmi kincsei.

VII. Kazinczy levele idősb Wesselényi Miklóshoz.

Nagy Méltóságú Báró Fő Ispán Ur,
mély tiszteletű Uram!

Gróf Gyulai Ferencznének Nevelője Döbrentei Gábor Úr e' héten harmad napot múlata nálam. Tőle értem, hogy a' Méltós. ifjú Báronak az volt óhajtása, hogy Epistolám minél lehet pompásabban nyomtattassék ki és hogy azt az ifjú Báró Göttingába szándékozott kiküldeni, hogy ott nyomtassák, de a' had elakasztotta az igyekezetet. Nem nyomtatnak Parmában is szebben mint Bécsben Dégennél; azt mutatja az a' hat Sonnet a' mellyet az Ő Fels. lakadalmára irt egy Olasz Poéta. Mint fog nyomtattatni Pesten, nem tudom: de minekutánna látom hogy a' Mélt. ifjú Báró azt pompásan óhajtja nyomtatva látni, az én gondom lesz az, hogy úgy is kijöjjön mihelytt kijöhet. E' végre már irtam Pestre, hogy ha még ki nem jött, ki ne jöjjön újabb rendelésekig. A' Censúra most még nehezebb mint eddig, kivált az olly irások eránt, a' mellyek a' mostani dolgokra tartoznak. — E' soromat: „mint a' melly Ferencznek készült zászlóit ékesíteni“ az elmélen olvasó oda magyarázhatta volna, hogy én itt a' Ferencz Császár zászlójit értettem, és így kéntelen valék a' jegyzésekben szót tenni eránta; azonban a' Palatinus W. F. felől is eshettek volna kancsal magyarázatok; és így azokat is megelőztem. Mit irtam a' jegyzésekben nem tudom: de arra emlékezem hogy illyen formát irtam:

A' Palatinus Wesselényi Ferencz győzedelmeit megakasztotta az idő, 's Murányt inkább matre dea monstrante viam mint a' Márs segédje által vette-meg.

Az a' kivel barátságosan közlöttem ezen jegyzésemet, egy értelemben volt velem az eránt, hogy a' Virgiliusból vett versdarab szerencsésen elsiklatja azt a' gondolatot, a' mellyen némelly Olvasó felakadhatott volna. — A' Zsibói istálóról érdeme szerént szállék a' jegyzésekben, 's elcsudálkoztam, hogy a' Bucephalus a' nélkül hogy magam is észre vettem, millyen

magasztalást kapott. Fejét, serényét, 's derekát festvén, néki állék virtusai festésének, 's csak későn vettem észre, hogy a' Contrast mint emelte mind magát Bucephalust, mind a' többit a' kik meg vannak nevezve. Caesar és Armidór felől azt mondám, hogy az a' két ló az, a' mellynél soha szebbet a' Neptunus teremtései között nem láttam.

A' versekben nevezetes igazítások estek; a' gondolat kivált a' Papirius §-sa olta rendezebb, tisztább lett. — Egyéb eránt még azt kell hozzá tennem, hogy Gróf Desöffy József a' ki maga is Poéta, 's két első karú Poétáink Kis János és Berzsenyi Dániel, ezt az Epistolát a' külföldiek' munkájiknak legjobb darabjaikhoz hasonlíthatóknak tartják. Ha jó, valóban csak azért jó, mert poemát írni meleg szízzel kell, és azért, mert a' bölcsőjében is már kigyókat tépő Hercules lángra gyulaszthata.

Örvendjen, örvendjen Nagyságod, ennek a' szeretett és szeretetére olly igen érdemes gyermekének. Döbrentei nagy magasztalásokkal szólla az ifjú Báró felől. Azt mondotta, hogy ő vigasztalhatatlan volna hogy a' szerencse Zsibóra nem vitte őtet, ha Gyulai Lajoshoz nem vitte volna, kit szeret ugyan, de Wesselényi Miklósnak az érdemlett elsőséget azért megadja

Tegnap Gyűléskénk volt, — nem a' Vármegyének, hanem a' Deputationak — 's az lesz holnap is. V. Ispánunk azt akarja, hogy minden nemes üljön-fel, noha már 2szer insurgáltunk ez idén, 's védjük a' Lengyel széleket az onnan reánk törhető Varsói seregek ellen. Hogy az Oroszok ellen is védjük, azt nem emlegeti. — A' Pápa excommunicálta Napoleont, ez pedig megfogatta 's Francia Országba küldötte. Azt mondják ez is volt a' Bullában: Tudjuk ugyan, hogy Te a' mi szentséges személyünk ellen is kezdendesz erőszakot, attól mindazáltal el nem rettenünk, és az még világosabb jele lészen malitiádnak. Úgy beszélt ezt társaimnak Ujhelyben a' Pápai Bécsi Nuncius, ki most itt múltat. Én a' szót csak társaimtól vettem, nem látván Ő Exellt. — Beaumarchais azt mondotta midőn a' francia Revolutio kezdetekor Párisban a' kegyetlenkedők fogdosták az ártatlanokat, hogy ha őtet azzal vádolnák is, hogy ő a' Szent Genovéfa tornyáról ellopta a' nagy

harangot, ő elébb megszökne 's úgy védelmezné magát a' Processusban. Alig ha jobb nem volt volna a' Páának is elébb megszökni Angliába és onnan excommunicálni azt a' kire haragszik, mint elébb excommunicálni mint ellanthatni. Nékünk jó hireink vannak. Triesti emberünk Neirat Aloysius négy ezer mázsa aranyat és nyolcz ezer mázsa ezüstöt hozza szerencsésen a' mi Császárunknak az Anglustól. Nem tévesztettem-el; a' két summa tizenkét ezer mázsát teszen. Van hát pénz, elégethetjük hát nagy részét a' bankónak 's pénz is circulálhat köztünk, 's így a' háborut folytathatjuk. Az Anglus Kronstadtot 's Petersburgot öszvelövdöztetéssel fenyegeti. Spanyolországban rosszul van a' Frnaczia dolga. Ugy Hollandiában; sőt Francia országba is béütött a' Spanyol és az Anglus. Ezt tegnap hallám. Adná Isten hogy megfordúlna a' szerencse, mert bizony volna reá szükség. De mit higyen az ember mikor ime az sem igaz a' mit Kassáról a' Kassa legelső Tisztviselője szájából vevénk a' Kassához 4. órányira fekvő Habzsáni történet felől, mert Bujanovics nem fogattatott-el; 's mikor az sem igaz, a' mit nekünk (Zemplénynek) Gróf Haller Jósef Excell. fine directionis ir, hogy tudnilik a' Petersburgi thronusra az Özvegy Császárné ült-fel. Sz. die 1. Septbr. 1809.

Czimirat: à Monsieur Monsieur le Baron Wesselényi de Hadad, Chambellan de Sa Majesté Imperiale Royale Apostolique & Suprême Comte du Comté Közép Szolnok.

Debrecin, Somlyó, Zilaj,
Zsibó.

VIII. Döbrentei levele

Br. Wesselényi Miklósnak örök barátságát D. G.*)

Hevesen nyomám ajkanhoz leveledet. TE, engem, nemesbbike az ifjakkak! megpirítottál annyi jóságoddal. Azt érztem a' mit a mi kedves Patakynk az én levelem vevésekor, 's érzésünk egybeütközésének nagyon örvendek.

Engemet Te, dicsőül élni vágyó ifju, azzal a boldog nevezettel! Utánnam kiáltasz

a' pályán 's kezedet nyujtod? Megvárlok, menjünk együtt. Szived kiöntődései, leked járása sokat ígérnek. Mikor az elkezdett Zsibói Éneket Atyád sirhalmán elvégzem — ne ejts könyvet a' seb említésén, mert ő nagy vala! — mikor TE, reménységeimet 's másokét betöltöd, 's neked megnyílt szívemnek az ohajtott megnyugtatót megadod, akkor énekét fog számodra zengeni, Barátod, 's olly felhevüléssel fog igyekezni hogy az a szerzendő érdemekhez méltó legyen. Akkor felelek meg epistoládra, mellyet hozzám írni jó vagy.

Nem neveznélek vissza a' bizodalom boldogító nevével, s Tőled azonban jó szívvel hallanám azt, mert tudom, hogy nem a' születés büszkeségéből jönne, nem mondom, ha nem érzem az által megszorítottatásodat. Mely boldog érzés!

Berzsenyitől tegnap előtt kaptam levelet. Két Ódát küldte. Egyik Gr. Teleki Lászlóhoz, ki ötöt a' nélkül, hogy instált volna, Tábla Biróvá tette Somogyban; a' másik B. Prónay Sándorhoz van írva.

A' Muzéum mellett való buzgóságodért, ezer köszönet.

Édes a' jó Anya körül lenni, jól érzetem, jól tudom, de siess bé, siess szeretett barátom. Martius 6-dikára várlak benneteket, bárcsak ide tehetném, hogy akkor tehát bizonyosan ölelhetlek.

Lajos*) barátom csókol, Patakynk egyetemben. A Grófné szivesen köszönt. Küldj hozzám kérlek, mihelytt megérkezel, hogy hamar láthassalak. Él addig is boldogul, légy az mindenkor.

Kolozsvártt Febr. 22-dikén 1813.

A Báróné Ó Nagysága kezeit tisztelettel csókolom.

Küivülről: Méltóságos, Hadadi Báró Wesselényi Miklós úrfinak Zsibón.

IX. Bersenyi levele.

Mikla, Nov. 23-dik 1814.

Barátom!

Meg engedted hogy ezen szent nevezettel illesselek 's nem a' hivság közhangján,

*) Döbrentei Gábor.

Szerk.

*) Gr. Gyulai Lajosról van szó.

Szerk.

hanem a' szívnek édes nyelvén szállítsalak. Kevély örömmel élek ezen szép szabadsággal 's köszönöm a legszivesbb megilletődéssel, hogy csekély érdememet illy dicsőn jutalmazni kívánod 's ígérem hogy szeretetedet a' leg-hálásbb tisztelettel viszonzni nem szünök 's szivedet mint legbecsesbb kincsemet úgy fogom tekinteni és őrizni. Légy tehát barátom, nemes lelkű Ifju, 's légy barátjok mind azoknak, kik velünk az elnyomatott emberi értelmet szabadítani 's terjeszteni ohajtják; végy részt e' nagy munkából, segéld építeni e' szent alkotmányt ritka talentomiddal, tekinteteddel, gazdagsággal 's hidd hogy ha az egyik Polustól a' másikig terjedne is birodalmad, ennél lélekdedhez illőbb 's méltóbb tárgyat nem választhatnál magadnak.

Én a' Te véghetetlenül csudált 's megfoghatatlan kora érettséged, hideg okosságodnak lángérzéssel való hármoniás párosodását festeni kívánván, a' természetnek egyik legpompásabb, legfölségesebb csudájához hasonlítottalak. Tekintsd meg ezen rövid soraimat és magadat 's valld meg, hogy én Téged ismerlek, valld meg hogy nem hizelkedtem, hanem divináló lélekkel szóltam.

B. Wesselényi Miklós képe

1 8 1 4.

Mint az egekbe merült Aetnának az alja virányos
'S a' tetején örökös tűzörvény aetheri fagy küzd:
Arczaidat derülő tavaszod szép hajnala festi,
Jég fedí homlokodat 's láng csap ki komoly szemeidből.
— — Erdély! mennyköveid fornak bent, esküszöm.
Áldoz!

*

A barátságának egyik legszebb actusa az midőn barátunkat hibájira figyelmetessé tesszük. Mutasd meg, kérlek, e' részben is hogy barátom kívánsz lenni 's itéld meg valamint ezen kis verset úgy minden egyéb munkáimat is, hogy minek előtte azokat újra sajtó alá adnám Izlésedet az enyimmel öszve vethessem 's a' mint lehet hibáimat orvosolhassam. A' Bonyhai Grotta hibáját így igazítsd: Hintsenek szent árnyékot s. t.

Minap Keszthelyen Gr. Festetits Györgyvel véletlen öszve találkozáván, nagy tisztelettel emlékeze rólad 's igen örült hogy Téged látni szerencséje volt, csak azt sajnálta hogy az ifju Gróf oda haza nem volt. Hozzám is min-

den emberséget 's nagy leereszkedést mutatott, kertjének legbecsesbb oltoványival megajándékozott 's a' Georgiconi Examenre invitált, de minthogy azt veté hozzá, hogy akkor valami jó svájczter tehennel fog udvarolni, nehezen vehetem magamat az elmenetelre, mert kevély nem vagyok ugyan, de minden legkisebb szemtelenségtől superstitiose irtózom; már most pedig vagy gorombának kell lennem vagy szemtelennek. Azt is értettem, hogy az ifju Gróf a jövő tavasszal hozzád szándékozik menni monyosokért. Melly szerencse, édes Barátom, 'Sibóra szándékozhatni 's mehetni! 's melly rabság, szándékozni 's nem mehetni! De hagygyán. Elég hogy látalak, elég hogy reményt nyújtál arra, hogy még láthatlak. De esküszöm nem is halok meg addig mig ismét meg nem láthatlak, mert ha te nem jössz, én megyek.

Engedd meg, nemes lelkű Ifju! hogy ezen szép remény mellett ezt a' kedves levelemet bezárjam, Döbrönteit, Patakty szivem tellyességéből idvezeljem 's magamnak nagy becsű hajlandóságodat továbbra is ki kérvén, a' szeretetnek 's tiszteletnek legszivesbb érzésivel maradjak

nagyra becsülő barátod
BERSENYI DÁNIEL mp.

X. Gr. Széchenyi br. Wesselényinéhez.

Gnädigste Baronin! Ihre liebevolle Erinnerung hat mich im Herzen erfreut, nehmen Sie meinen Dank. Der Tobaksbeutel den Sie mir geschickt haben, wird mir als ein Andenken werth bleiben, und mich stets auf eine Epoche meines Lebens erinnern, in welcher ich Ihren Sohn kennen gelernt habe. Sie können kaum denken, welcher Gewinn ich durch diese Bekanntschaft gemacht habe, und welches neue Interesse mein Leben durch diesen Fund gewinnt, — denn wirklich ich kenne wenig Menschen, deren Grundsetze ich reiner gefunden, als die Denkart Ihres Sohnes. — In einem Lande, wie das unsre, welches schon alt und abgelebt geworden, kennen Sie begreifen, wie das Begegnen eines Mannes wie Ihr Sohn, mir überraschend und angenehm sein musste. — Unsere Freundschaft wird bleibend sein — denn

Sie ist auf den Wunsch uns gegenseitig zu vervollkommen gegründet. — Sie gnädige Frau können also in jeder Hinsicht beruhigt sein, und Ihres Sohnes Willen nur die Furcht haben, die Sie als Mensch nicht unterdrücken wissen.

Gott erhalte Sie in guter Gesundheit, und beglücke Sie mit seinem besten Segen Gnädigste Baronin

Ihr

unterthänigster Diener

SZÉCHENYI. *)

Debretzin den 30. Septemb. 1821.

XI. Helmecki levele Patakihoz.

Pest, 9ber 6-dikán 1814.

Kedves Barátom,

Elmenteteket követő napon meglátogattam Donátékat. A' többi-közt előhozakodánk Ossiánról. A' vén Donát kérdi, ha fesse e' számotokra? Én azt mondom, hogy igen. Erre ő nekem azt veté ellen, hogy őt semmi bizonyos módban nem hagyatok utolsó nálalétekkor. Igenigen csudálkozám ezen annál inkább mivel nekem végső együttlétünkig mind azt mondatok, hogy Ossián festetni fog, 's hogy Donát előtt, tudomra, nem vontatok vissza szavakat. Azonban eszembe juta, kérdeni: milly bizonyos módban hagyást kívánt volna ő? 's erre azt felelte: hogy vala-

*) Nagyságos bárónő! Szives megemlékezése nagyon megörvendeztetett, fogadja köszönetemet érte. A dohányzacskó, melyet küldött, mint emlék becses leend előttem, és mindig emlékeztetni fog életemnek azon epochájára, melyben fiával megismerkedtem. Nem képzelteti, minő nyereséget tettem ez ismeret-séggel, és minő új érdeket kölcsönöz e fölfedezés életemnek, — mert valóban kevés embert ismerek, kiben tisztább gondolkozásmódot találtam volna mint fiában. Képzelteti, minő meglepőleg és kellemesen hatott rám, hogy egy olyan országban, mint a miénk, mely már elaggult és leélte magát, oly férfit találok, milyen fia. Barátságunk tartós leend, mert azon ohajon alapul, hogy kölcsönösen tökéletesbitsük egymást. — Kegyed, nagyságos asszonyom, tehát minden tekintetben nyugodt lehet, és fiát illetőleg más aggodalma ne legyen, mint melyet mint ember nem tud elfojtani.

Isten tartsa meg jó egészségben és boldogítsa legjobb áldásával.

Legalázatosabb szolgálója

SZÉCHENYI.

Debreczen, szeptemb. 30-án 1821.

hányszor illy nagy Tableaut fest, előpénzül mindenkor félárát szokták nékie letenni. Ezt én eddig nem tudtam, következőleg nektek sem mondhattam meg. Azonban a' szép Rubensnéra vetém szemeim, 's eszembe ötlük milly csúfosan bánt vele Gróf Pethky. Nyilván látám ebből, miben sántikál a' szép lelkű Donát, 's hogy ő ezen módban hagyás által a' nélkül hogy bizatlankodnék bátorságba akarja magát helyezettetni, a' kép bizonyos elvitele iránt. Én tehát bizonyossá tevém őt akaratokról, 's a' félárnak azaz 250 Vfort mennél előbb leendő felküldetésekről.

Égek tudni, mint fogadott benneteket Kazinczynk? 's mint mulatott benneteket? miket láttatok nála, 's miket beszéltetek együtt? Édes Barátom Pataky, légy olly szives. 's tudasd velem mindazokat röviden. Lélekben úgy is Széphalmon voltam. Trattnernek általam már a' könyveket az elküldés végett. Még Novemberben venni fogjátok. A' Gyertyáról meg ne felejtkezz. Csókolom Miklóst 's tégedet mind az én mind Pesti barátitok képökben. Éljetek boldogul 's szeresétek igazszívű tisztelőtöket baráttokat

HELMECZITEK BEN.

XII. Farkas Sándor levele.

Kedves régi barátom! Megint Zsibón vagyok 16 esztendő mulva. Akartam magamnak azon örömet csinálni, hogy láthassam még egyszer azon helyet, hol ifjuságom egy szebb része eltölt; mely életemre igen sokat befolyt. — Menyi változás itten! menyi szépítés és javítás! Gyönyörűség és haszon együtt! — De kereslek tégedet mindenütt; minden lépten, minden helyen eszembe jutsz. Akarnám emlékeztünket még egyszer feléleszteni; ifjuságunk álmaira veled visszaohajtani; tekintek a' Csiglenterre is, hová egykor koncentrálva valának álmaink, — kereslek mindenütt, és sehol nem talállak. — Nem irtam neked egyszer is, mióta elindulásod reggelén megváltánk. Azért sem irtam, hogy sok kedvetlent kellett volna irnam, sok panaszt, és talán reád is panaszoltam volna. De veled voltam mindenütt, veled szenvedtem és éreztem. Én is sokat szenvedtem azóta, de lelkem erősödni érzem, testem pedig nagyon meghanyatlott. —

Az új Sámson meglovagoltatá velem tegnap Kelemen, de alig tudék felmászni reá; ez is elbúsított 's hanyatlásomra igen emlékeztete.

Élj boldogul, régi kedves barátom, Igen hízkelő nekem azon gondolat, hogy midőn ifjuságod napjaira emlékezel, nekem is bele kell oda szövődnöm. Most kellene már haladt korunk érettebb örömeit élvezni, 's téged is, engemet is elsodra a sors.

Zsibó, october 7-kén 1836.

tisztető barátod FARKAS SÁNDOR.

XIII. Vörösmarty levele.

Pest, Aug. 13-án 1845.

Édes barátom!

Épen a' legnagyobb ábéczésben voltunk, midőn leveled érkezett; mert tudnod kell, hogy a' szünnapok daczára dolgoznom kell (talán mert a' szünnapokat egy kissé anticipáltam). Grammaticát csinálunk az Akademia számára. Dél előtt, dél után folyvást összejövünk. Fejem annyira tele van betűkkel és szabályokkal, hogy néha álmomból is feljédek. Ez ám még a' fárasztó vadászat. Én a' ki két vaddisznót löttem egy golyóval, (ha igaz) sokszor egy betűn nem tudok eligazodni. De ennek is meg kell lenni. A' helytartóság irt hozzánk, hogy e' szerint akar iskolai könyveket készíttetni, mi már maga elég buzdító körülmény, csak azt fájlalom, hogy munkánk nem lesz olly jó, mint lehetett volna, ha huzamosabb ideig lehetnénk együtt; de a' vidéki tagok haza sietnek 's így lesz, a' millyen lehet. — Örömmel érttem, hogy már jobban vagy; kinek kell az egészség inkább mint neked? 's még nekem is több kellene mint van. Szegény fejem vagy négy nap óta folyvást fáj, mit én egyébiránt méltó büntetésnek veszek hanyagságomért, hogy a' munkától elszoktam. De másfelül nincs okom magamat munkával gyötörni. Verseimmel úgy bánik a' közönség mint a' vizzel; dicséri 's bort iszik helyette. Vagy talán a' Priszpiczvilág ártott meg nekik. — Stullerékkal elvégeztem a' végezni valót. Garay egy kis hivatalt kapott Schedel által a' könyvtárnál; de úgy hiszem, csekély jövedelműt.

Nőm és fiaim egészségesek, kis keresztfiad már nevededik, karja ollyan vaskos mint

a' tiéd. Kurucz fi lehet belőle idővel. Nőm tiszteletét jelenti neked és Ninának. De menjünk által a' Grammaticára. Isten veled édes Miklósom

fejfájós barátod
VÖRÖSMARTY.

XIV. Csengeri levele.

Méltóságos Báró Ur!

Azóta hihetőleg vette Méltóságod válszomat nagy becsű cikkei iránt. Késedelmem, minek nagy részben a' censura volt oka, eléggé büntetve volt az által, miszerint Méltóságod ezen körülmény miatt, a' mint írja, feleslegesnek tartá újból valamit küldeni.

A' pálinkafőzést illető cikket előbb hozta az Erd. Híradó mint a' Hetilap. Így én onnan vettem át. A' censor azonban úgy is csonkítva bocsátá azt közre. Annál bosszantóbb, mert e következetlenség az eljárásban azok előtt, kik nem tudják, hogy az egész censura egy éni korlátolt felfogás sönkény, és nem szabály szerint gyakoroltatik, könnyen a szerkesztőt hozhatná gyanuba. Úgy látom, a' Hetilapban ugyanazon censortól hasonló törlések vannak.

A' hirdetményt nyomtatás végett azonnal átadtam a' kiadó hivatalnak, méltóztassék tudatni, hányszor szükséges azt közhírré tenni?

Egyébiránt hazafiai mély tisztelettel vagyok Méltóságodnak

alázatos szolgálja

CSENGERY ANTAL,

Mart. 11.

a' P. Hírlap szerkesztője.

LÓNYAI ANNA LEVELE

Károlyi Boldizsárhoz.

Sok jókkal jó egészséggel áldja meg Isten Kegyelmedet kívánom.

Szolgám kijóvén Erdélyből, Kegyelmedet requirálta volt, hogy az Méltóságos Fejedelem Én számomra parancsol oda az Dési aknára, melyről Kegyelmednek az commissiot el is küldöttem; kérvén kegyelmedet hogy késedelem nélkül adassa meg, kedvesen vészem Kegyelmedtől. Éltesse Isten Kegyelmedet. Datum Szathmarini die 25 May Anno 1689.

Kegyelmednek minden jót kíván

LÓNYAI ANNA.

Kivül: Nemzetes Vitézlő Károly Boldizsár Uramnak; Dési Kamara Ispánnak ő Kegyelmének adassék. Deés.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

KÖNYVÉSZETI ADATOK Erdély irodalomtörténetéhez.

(Második közlemény.)

2. „Emerici Pannonii Colosvarini Oratio, de uera, et populari, constanti, atque usitata ratione, et uia tradendarum, tractandarumque disciplinarum, atque artium, habita Parisiis M. D. LII, Lvtetiae Apud Michaëlem Vasosanum, uia Jacobęa, ad insigne Fontis: Cvm privilegio. 1552.“ 4rétben 20 számozatlan lap.

Kolozsvári Magyar Imrénének — ha ugyan szabad ekként magyarítani nevét — e beszéde hasonlókép Pesten a nemz. muzeum Jankovich-féle könyvei között van. Szerzőjéről nem mondhatok mást, mint hogy hihetőleg Kolozsvártt született s hogy 1552-ben Párisban élt és beszédét bizonyos Bellaius János bibornoknak ajánlotta.

3. „Επιτάξιον κατασφόριμον. Az az szomorysaghrol, eörömre waltzó versek. Irattattak az mi kegyelmes Vrunknak Bethlen Gábornak, Isten kegyelmessegebeöl Erdély orzagnak Fejedelmének, Magyar orzagnak eggik reze nek Vranak &. Es az Szekelieknek Ispannyanak tiztessegere. Nyomtattata Szebenben Pr. St. R. Agrip. Anno Domini, M. DC. XVIII.“ 4rétben A — E2 vagyis 4 1/2 iv = 18 számozatlan levél.

E kis munka nekem nagyon feltűnt, midőn legelőször kezembe vettem, mert betűi épen azok, a mik Heltai Gáspár nyomdájában voltak 45—50 évvel előbb Kolozsvártt. Egyrészt tehát figyelemébreztésül, másrészt meg érdekességeért ösmertetem e munkát.

Végső két verse így hangzik:

Ez kis Strenat Tragoedia notara zerzek,
Thalia, Dacianak karan, igy bankodek,

Feketitet gyaz rukaban, noha eöltözök,
De hamarsaggal Laurussal koronaztatek.
Az Tragicus budosik, lappangan versekben,
Hazajához jövendöben jó remensegben,
Vagyon: születet vtan mar enni üdőben,
Az masod fel ezer felet, zaz tizenyolczban.

S itt pár sor latin vers után következik:

FINIS.

Kolophona ez: „Nyomtatta Szebenben Iacob Thilo, Anno Dei HOMINIS CXhrIsti Veri. Augusti die 5. hora 3. pomeridiana.“ — Végső lapját egészen betölti egy — több részből álló — nagy fametszet.

Maga megvallja a szerző, hogy lappang a versekben s csakugyan a versfökből ki is jön neve ilyformán: Pater Stephanvus Rothari de Vasarheli fecit in graf(t) iam Serenissimi Principis Gabrielis Bethleni deploorans patriam svam. . . .

E munka szerzője tehát Vásárhelyi Rothari István, mit Sándor István nem említ, noha a munkát felhossa Magyar Könyvesház-a (Győr, 1803.) 20, 21-dik lapján. *)

Tartalmát az „utolsó Báthori“ 1613-diki halála s Bethlen Gábor némely dolgai teszik.

Az általam használt példány megvan csonkán a Jankowich-gyűjteményben. Híjányzik az első iv két közbelső levele s az utolsó két levél felső széle, a többi rész megvan épen.

EÖRVÖS LAJOS.

*) Liptai Rotari Mártontól, tehát ugyanily vezetéknevű egyentől, van egy latin üdvözlő vers Laskai Jánoshoz az általa fordított „Justus Lipsiusnak a polgári tarsasagnak tudományarol irt hat könyvei.“ Bártfán, 1641. 8r. című munkában. Vajon nem egy család tagjai voltak-e ezek, daczára annak, hogy praedicatumok különböző? K Ö Z L Ö.

EGY RAJTAVESZTETT KÉM.

Azon nemes, önzetlen oppositio, melyet a harminczas években br. Wesselényi Miklós éppen olyan bátran mint élesen támasztott a kormány ellen, Wesselényit folytonos zaklatás, üldöztetés s később fogásznak is kitették.

A haza jobbjai a mekkora lelkesedés és ragaszkodással védelmezték az ellenzék vezérét az erdélyi részekben, épen úgy rettegett a kormány e roppant befolyású férfiútól, kinek gyújtó szónoklatai az ország egyik végétől a másikig rázták fel mély álmából a nemzetet.

A kormány többször elhatározta, hogy Wesselényit pörbe, s esetleg elfogatja. Minden áron és eszközzel el kellett háritani az utból e hatalmas férfiut, kinek népszerűsége, tekintélye mérhetlen volt az országban.

Ki ne hallotta volna hírét a Szathmármegyei esketéseknek Wesselényi ellen? Egy egész fizetett had nyomozta, kutatta, hogy mit mondott Wesselényi ama gyűlésen. A kutatók legnagyobb része a legtöbbször nagy kudarczczal tért vissza, — de azért az adatok mégis gyűltek a Wesselényi ellen a tényleges üldözés megkezdését, Wesselényinek később menekülni kellett.

A kormánynak azonban nem volt elég a hivatalos nyomozat. Wesselényit házi körében is ki kellett kémlelni. Meg kellett tudni, kikhez szokott járni, kiket fogad el, mit csinál, s a mi a fődolog: mire készül? hol és mikor akar fellépni, hogy gyorsan lehessen ellensúlyozni azt.

1836-ban ugy látszik már akadt a Wesselényi ndvarban egy alkalmas ember, kit kémül lehetett használni. Ez Anton, a báró udvari vadásza volt, kiről tudták, hogy alkalma van megfordulni a Wesselényi írószobájában is.

Anton ur érezte, hogy veszedelmes vállalatba fog; mert ha rajta vesz, Wesselényi elől bujdosnia kell; de a gazdag jutalom s ígéretek elcsábították.

Egy alkalommal Wesselényi egyik nagy beszédén dolgozott. Kézirata ott feküdt íróasztalán befejezetlenül, ő maga pedig nem volt otthon. Anton ur a szobába lopózkodott, magára zárta az ajtót nagyobb biztonság kedvéért, s megbízói számára elkezdte másolni a beszédet, a mint következik:

Wesselényi felelete.

„A mit mondtam, nem vonom vissza. — A király szent személyét sem most, sem valaha nem sértém. — A mit a kormányról mondtam, azt ismétlem, mert az tagadhatlan. — Azt mondtam — hogy a kormány egyrészt a parasztvédő és népoltalmazó álarca alatt kiszívja a pornépszirját, s hogy ez álarca az elnyomatás rút vonásait fedi. — A pornépszirja szívásának bűnét nem egyedül a kormányra háritom, mások is szívják azt, mi is, és abból élünk; — de ki tagadhatná, hogy a kormány is nem tette és nem teszi ezt! Hogyan? A 10,000-re menő contributió, —

melyet az alig fizetéképes pornéptől kpréselnek. — Hogyan? A sok milliót meghaladó veszteség a községilletményeknél, melyekhez még az éhséggel küzködő pornak is hozzájárulnia kell; — Hogyan? gyermekei élete, kik a kormány parancsára a hadsereghez hurczoltatnak? Nem zsírja ez a pornépnek? és nem szívják ezt?“

Az utolsó szónál a derék Anton urnak az a szerencsétlensége következett, hogy az ajtón zörögtek, s a zörögőben Wesselényi hatalmas kezeire ismert. Menekvés nem volt, az ajtót ki kellett nyitni.

Az első dörgő szóra Anton ur kivallott mindent, s a negyed ivnyi másolatot átadta Wesselényinek, ki azonnal tudta mit tartson vadászáról.

Hogy mit kapott Anton ur megbízóitól, azt nem tudom, — azt se tudom, hogy Wesselényi báró mit adott neki, de hogy nem maradt adósa egy félperczig sem, arról már egészen bizonyos vagyok, s hogy a mit adott, annak szemmel látható emlékeit sokáig őrizhette, az sem szenved kétséget.

Wesselényi az Anton másolatát megtartá iratai között, s a hátára sajátkezűleg e szavakat jegyzé fel: Anton Jager ezt bezárt ajtónál másolta le asztalomon tanáltírásaim közül. 1836.

Feljegyeztem ezt a kis történetet azok számára, kik valaha Wesselényi tüzetes életrajzával foglalkoznak.

K. PAPP MIKLÓS.

APRÓSÁGOK.

A Tunyogi-féle becses levéltárt, mely jelenleg Deáky Albert ur tulajdona, a pesti muzeum akarja megszerezni. Mint halljuk a levéltár bővebb megtekintésére Szilágyi Sándor kéretik fel. Mi ismerjük e levéltár egyrészét, s bizonyossá tehetjük a muzeumot, hogy nagy kincset kap benne, roppant jutányos áron. Óhajtjuk, hogy minél előbb közzágyon legyen e gyűjtemény, melyet a boldog emlékü Tunyogi nagy gond s áldozattal szerzett és rendezett.

Egy érdekes hír történetiróink számára. A legujabb időikig átalános volt azon hit, hogy a m.-vásárhelyi Teleki családi-levéltár örök időkre el van zárva a tudomány férfiai elől. E hír annál levereőbb volt, mert nyilvános dolog, hogy a Teleki levéltár széles Magyarországon a leggazdagabb, legfontosabb, s a nélkül az erdélyi részek történetét megírni szinte képtelenség. Kimerithetlen kincsbánya ez a történetiró részére. Most azt halljuk, hogy a Teleki család valamelyik hazai tudósunk előtt, ki a Teleki Mihály korát meg akarná írni, nem csak megnyitná a levéltárt, és készséggel rendelkezésére adná annak adatait, — de szép tiszteletdíjjal is jutalmazná munkáját. Leginkább óhajtanák, hogy Szabó Károly használja fel az adatokat.